

25 AASTAT TARTU ÜLIKOOLI REGIONAALKOLLEDŽIT PÄRNUS

2021 aasta mais tähistas Tartu Ülikooli vanim regionaalüksus Pärnu kolledž 25 aasta möödumist asutamisest. Järgnev ülevaade esitab autori nägemuse ühe kõrgharidus- ja teadusasutuse tekke- ja arenguloost, keskendudes temaatikale, mis võib pakkuda ka laiemat huvi.

Eellugu: kohalik algatus ning Pärnu Majanduskool

Ülikoolide ja teiste teadus- ja kõrgharidusasutuste positiivne mõju nende tagamaade majanduslikule ja sotsiaalsele arengule teadvustus 1980-ndatel, mil hakati paljudes maades (eriti nt Skandinaavias, kus regionaalpoliitika olulisem ja kogemused selle teostamisel suuremad) rajama regionaalseid kõrgharidus- ja teadusasutusi. Sellised üksused võivad olla nii iseseisvad üli- või kõrgkoolid kui ka ülikoolide regionaalsed üksused. Mõlemal alternatiivil on omad plussid ja miinused ning need ei ole täiesti üksteist välistavad, kuid ressursid on alati piiratud ning mõjutab ka üldine teadus- ja hariduspoliitika, mis võib olla suunatud kas tsentraliseerimisele või detsentraliseerimisele. On näiteid, kus esiti iseseisvatest regionaalsetest kõrgkoolidest on saanud suuremate ülikoolide osad (nt Viljandi Kultuuriakadeemia), aga maailmas on olnud ka vastupidi.

1980-ndate lõpus toimunud *perestroika* ja avanemine võimaldas arendada välismaiseid kontakte. Pärnu puhul väärrib enim märkimist suhe pikaajase sõpruslinna Vaasaga, kus ülikooli eelkäijaks saanud majandus- ja ärikool alustas juba 1968. aastal ning ülikooli staatus saadi 1991. aastal. See oli mõistagi innustav eeskuju ning mõte Pärnust kui ülikoolilinnast hakkas idanema. Sarnaseid mõtteid on mõeldud ja ka teostatud paljudes kohtades Eestis, kuid Pärnu puhul väärrib märkimist ajalugu ülikoolilinnana, mis kuulub ka Tartu ülikooli ajalukku, sest *Academia Gustavo-Carolina* viidi 1699. aastal üle Pärnusse. Paraku jäi see lühikeseks, sest augustis 1710 kapituleerus Pärnu Põhjasõjas Vene vägedele ja vaatamata lubadusele säilitada Pärnus ülikool see ikkagi suleti.

Pärnusse teadus- ja kõrgharidusasutuse rajamise idee tekkimises omasid rolli juba aastakümneid siin tegutsenud kurortoloogia ja taastusravi ning mereuringute üksused. Ideed hakkas arendama 1980-ndate lõpus mitteformaalne rühmitus, kus osalesid eelnimetatud üksuste esindajad ja teised entusiastid, sh allakirjutanu. Formaalselt tunnustati ideed 1990. aastal, kui Pärnu Linnavolikogu pidas vajalikuks „*avada Pärnus Instituut või Tartu Ülikooli fakulteed kurortoloogia, turismi ja puhkemajanduse otstarbeliste teaduslike põhjenduste ja sihtprogrammide väljatöötamiseks ja sellealase kaadri väljaõpetamiseks*“. Järgnenud arengud järgisid sõpruslinna Vaasa eeskuju ning päädisid Pärnu Majanduskooli asutamisega 1991. aastal, mis kujunes Pärnu kolledži eelkäijaks. Kuigi iseseisva kõrgkooli idee oli alternatiivina laual kuni Tartu Ülikooli kolledži asutamiseni, oli tol ajal lihtsam ja kiirem võimalus ülikooli kolledži asutamine. Sellise arengu taga oli ühelt poolt kohalik initsiatiiv ja toetus ning teiselt poolt Tartu Ülikooli ja ka riigi regionaalpoliitika.

Pärnu kolledži 25 aastat: oma suuna ja koha otsingud

1990-dnate aastate alguses toimus üleminek käsumajanduselt turumajandusele ning sel taustal oli alustamine majanduse ja ettevõtlusega igati õigustatud. Regionaalsete kõrgkoolide üks mõte ongi vältida ärksamate noorte lahkumist piirkonnast ja muutuda pigem nende ligitõmbajaks, sest paljud jäävad tööle või tegutsema sinna kus õppisid. Kuna Pärnu on tuntud kuurortlinnana, siis loogiliselt oli teine õppesuund turism. Need kaks Majanduskoolis alguse saanud suunda said ka kolledži põhisuundadeks ning on seda jätkuvalt; 1998. aastal lisandus sotsiaaltöö korraldus, mis on samuti jäänud. Eelmise kümnendi lõpul hakkas kolledž pakkuma magistri taseme haridust ja esimene rahvusvaheline (inglisekeelne) õppekava suunitluseks sai heaolu- ja spaateenused. Seega võib öelda, et algselt kavandatud kurortoloogia suund on olemas. Teise algselt mõeldud suuna – mereuuringutega nii ei läinud – avati veeökosüsteemide majandamise õppekava, kuid paraku tuli see üsna varsti sulgeda huviliste nappuse tõttu.

Soovimata alatähtsustada materiaalse ja rahaliste vahendite vajalikkust ütleks, et regionaalse kõrgkooli loomisel on olulisim sobivate inimeste leidmine. Vaadates tagasi 25-30 aastat tooks esile mõned personalivalikud. Majanduskooli esimene direktor ei olnud õnnestunud valik ja juba esimese tegevusaasta lõpus tõstus tema väljavahetamine. Tollane Pärnu haridusnõunik pöördus allakirjutanu poole, kellel oli üks soovitus: Riina Mürsepp. See oli õnnestunud valik ning ta tegi omakorda õnnestunud personalivalikuid, millest sõltus kolledži edasine käekäik. Näiteks Heli Tooman, kes on Pärnu inimene, omas praktilist kogemust turismi alal ja oli valmis siirduma akadeemilisele karjäärile, sh ette võtma doktoritöö. Ilmselt oli sellise inimese leidmisel oluline roll selles, et kolledžis käivitus turismi suund. Öeldakse, et asendamatu inimesi ei ole – võimalik, et turismi suund oleks täna ikkagi, aga võimalik, et see tekkinuks mujal või hiljem või ei oleks sellisel tasemel kus täna. Riina Mürsepp värvas ka allakirjutanu – esiti projektjuhiks, kuid töö sisus hakkas domineerima akadeemiline pool ja tuli loogiline üleminek akadeemilisele karjäärile. Nagu Heli Tooman, võttis ka allakirjutanu ette doktoritöö ning selles tehtu mõjul kujunes algselt ärijuhtimise õppekavast unikaalne õppekava, kus ühendatud ettevõtlus ja projektijuhtimine. Üks hea juhus oli, et perekondlikel põhjustel kolis Tartust Pärnusse ülikoolis õpetamise kogemusega inimene Aime Mäekask, kes pikka aega õpetas majandusarvestust ja täitis õppejuhi ülesandeid.

Pärnu kolledž alustas ühe – ärijuhtimise õppekavaga, teisel tegevusaastal lisandus turism ja hotellindus, millele pandi alus juba Majanduskoolis. Kolmandal tegevusaastal lisandus sotsiaaltöö korraldus, millega laienes kolledži profiil sotsiaalteaduste osas. Kuna see oli uus valdkond, oli pädevate õppejõudude leidmine keeruline, kuid õnneks oli Marju Medar nõus Tartust Pärnusse siirduma. Uue õppekava arendamisel panustasid oluliselt ka kohalikud praktikud, eriti Valter Parve, kes hakkas osaaajaga õpetama ning hiljem siirdus akadeemilisele karjäärile.

Toodud näited kinnitavad, et hea kui kohapeal leidub inimesi, kel on võimekus ja motivatsioon akadeemilisele karjäärile siirdumiseks – suure tõenäosusega nad mujale ei liigu. Kuna selliseid ilmselt palju ei ole, tuleb värvata inimesi ka mujalt, kuid nende kinnistamine on märksa raskem. Allakirjutanu juhatas aastaid (2001–2019; 2007 – programmijuht) ettevõtluse osakonda ja algusaastatest meenub ühelt TÜ

majandusteaduskonna kolleegilt kuulnud nõuanne, mis kõlas (umbes – mälu järgi) nii: *kui hakkad oma personali formeerima neist, keda mujale ei taheta, siis kaugele ei jõua*. Paraku (eriti algusaastatel) ei õnnestunud sageli seda soovitus järgida. Töö- ja palgatingimused on paremad Tartus ja Tallinnas; paljusid hoiavad seal ka pere- jm sidemed. Teadus- ja arendustegevus eeldab koostööd, mida soosib kolleegide lähedus ning kõik see teeb inimeste värbamise keeruliseks. Kui kolledžile aluse panijad tuli kusagilt leida, siis edaspidi osutusid õnnestunud personalivalikuteks kolledži vilistlased. Nende arendamiseks kasutati teiste üksuste, eeskätt Majandusteaduskonna abi, eriti algusaastatel mil kolledžis ei olnud magistriõpet; magistriõppe käivitumisel kolledžis muutus see märksa lihtsamaks. Loodetavalt hakkab kolledžis toimuma ka doktoriõpe, mis soosib akadeemilist järelkasvu. Doktoriõppe eelduseks on pädev juhendamine ehk professuurid ning doktorantide juhendamine on professori atesteerimise tingimus – seega üks ei saa ilma teiseta.

Aastaid tagasi tuli mitteformaalses vestluses kolleegidega jutuks, kas kolledž on juba nõ „valmis“ ehk küps. Sellele küsimusele saaks anda teaduslikult põhistatud¹ vastuse, kuid allkirjutajal tuli spontaanselt mõte: kolledž on valmis kui esimene vilistlane saab professoriks. 25 aasta jooksul ei ole seda juhtunud ja tõenäoliselt ei juhtu veel lähima aastakümne jooksul. Mitu kolledži vilistlast on doktoriõppega alustanud, kuid keegi pole veel lõpetanud, aga mõned (nt Gerda Mihhailova ja Margus Kõomägi) on sellele üsna lähedal. Loodetavalt saab mõni neist lähiaastatel doktoriks, kuid professori nõuetele vastamiseks tuleb veel aastaid teadustööd teha.

Pärnu kolledž on kujunenud multidistsiplinaarseks, pakkudes I ja II astmel kõrgharidust eeskätt majandus- ja sotsiaalvaldkonnas (sotsiaalteadused), kuid seoses muudega, nt loodusteaduste ja meditsiiniga – viimase näiteks on spaateenused ja ka (nüüdseks küll suletud) spordikorralduse spetsialiseerumissuund ettevõtluse ja projektijuhtimise õppekavas. Viimases õppekavas loodi ka tootmiskorralduse suund, millega kombati tehnikateaduste valdkonda – seda vastu tulles regiooni ettevõtjate ootustele, kuid paraku oli huvi tootmiskorraldusele spetsialiseerumise vastu vähene, mis tingis suuna peatse sulgemise. Eeltoodud näited illustreerivad ka regionaalsele kõrgkoolide olulisimat valikukohta: vastamaks piirkonna ettevõtjate personali- ja noorte õpihuvidele peaks pakkuma võimalikult laia erialade valikut; edu saavutamiseks aga tuleks spetsialiseeruda mingile kitsamale valdkonnale.

Nagu üldiselt, pärsib süvenev spetsialiseerumine ka kõrgkoolide kohandumisvõimet, mis kaasajal üha vajalikum ja kitsalt spetsialiseerunud regionaalkolledž vastaks vaid monofunktsionaalse regiooni vajadustele. Teisalt on vaja süveneda, mis eeldab spetsialiseerumist. Seega on vaja leida mõistlik kompromiss, sest see võimaldab ka mitmekülsussäästu. Enamat mitmekülsust toetab ka kaasaja ühiskonnas suurenev

¹ On arendatud arvukalt nn küpsusmudeleid, sh haridusasutuste jaoks – vt nt: Duarte, D., & Martins, P. V. (2013). A maturity model for higher education institutions. *Journal of Spatial and Organizational Dynamics*, 1(1), 25-44.

vajadus nn T- ja II-tüüpi inimeste² järele – esimesed omandavad teadmisi ka sidusvaldkondadest, viimased ka mingi teise eriala. Samaselt on teaduses: sageli õnnestub uut ja originaalset teadmist luua erinevate valdkondade puutekohtades või vahel.

Pärnu kolledž on aastate jooksul saanud etteheiteid kahelt poolt. Kuna regioonis on turismi ja kuuordri kõrval ka tootmist, on tuntud puudust tehnilistest erialadest: ülikooli ja riigi tasandil aga on tahetud näha selgemat fookust. See vastuolu on olnud kolledži algusaegadest, kuid teravnes lõppenud kümnendi keskpaiku seoses ülikoolide vastutusvaldkondade määratlemisega, sundides kolledžit otsima ja määratlema oma fookusvaldkonda. Tänu erialade-valdkondade mitmekesisusele tundus see keeruline, kuid fookus õnnestus siiski määratleda, sest kõiki ühendavad teenused. Uuendatavas arengukavas on ambitsioonikas eesmärk kujuneda rahvusvaheliseks (heaolu)teenuste kompetentsikeskuseks. Kuna teenuste valdkond on lai, käivad diskussioonid, kas ja kuidas seda sobival määral kitsendada – jätta piisav mänguruum, kuid väljendada selgemalt kitsamat suunitlust.

Kokkuvõtteks

See kompaktne ülevaade ei anna ammendavat pilti Pärnu kolledži kujunemisest ning arengust 25 aasta jooksul. Ümmarguse aastapäeva puhul ilmus sellele pühendatud kogumik, seega kellel suurem huvi, saab lisaks lugeda. Käesolev kirjutis on lugu ühe ülikooli ühest regionaalüksusest, mis on oma spetsiifikaga juhtum, kuid puudutatud temaatika võib pakkuda huvi ka laiemalt, eriti regionaalkolledžite esindajatele.

Pärnu kaasuse põhjal võiks öelda, et jätkusuutliku regionaalüksuse tekkimiseks ja toimimiseks on vajalik kohalik toetus ja initsiatiiv, mis võimaldas saada ka vajalikud riigi investeeringud. See ei ole absoluutne – näiteks, Narva kolledž tekkis pigem riigi ja ülikooli kui regiooni initsiatiivil, kuid investeeringud on vajalikud. Materiaalbaas on eeldus, kuid veel olulisem on personal. Kasutades vaid mujalt käivaid mittekoosseisulisi õppejõude on keeruline tagada õppekvaliteeti ning teadus- ja arendustööd toimuma ei hakka. Seega teine oluline ülesanne on luua oma personali n-ö tuumik, kes suudab ära teha olulise osa õppetööst ning panustada ka õppekavade arendusse ja soovitatavalt ka teadustööd teha. Ülikool või selle üksus ei ole täisväärtuslik teadustööta ja vaatamata survele õppe- jm tegevuse poolt peaks sellele rohkem tähelepanu pöörama.

Jaanuar 2021, Pärnus
Arvi Kuura

² T-tüüpi inimene omab süvapädevust mingis kitsamas valdkonnas (seda sümboliseerib I) ja teatud pädevust laiemas valdkonnas (seda sümboliseerib T 'katus'), mis võimaldab aru saada teiste valdkondade spetsialisti-dest ja võimaldab koostööd ning sünergiat; II-tüüpi inimestel on spetsialisti pädevus kahes (või isegi enamas) valdkonnas.

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž

25
AASTAT

Pärnu kolledži juubeli tähistamine

14. mai 2021

